

Ето първата ценна поука, която вие, читатели, ще извлъчете от тая малка книжка: какъ добриятъ, примѣрниятъ баща милѣе и възпитава децата си.

Настанали лоши години. Животътъ ставалъ все по-тежъкъ и по-тежъкъ, а силитъ на бащата се изтощавали. Най-малкиятъ синъ Павелъ нѣмалъ възможность да довърши и основното училище. Било решено да го дадатъ на занаятъ. Дванадесетгодишниятъ Павелъ постъпилъ на работа въ една съседна ковачница.

Въ ковачницата малкиятъ Павелъ ималъ тежка работа. Тръбвало да става рано, да запали огъня и да приготи вода за утришно кафе, да почисти обувкитъ и дрехитъ на майстора, да разтрѣби и нареди. Следъ това се залавялъ за работа въ ковачницата, която продължавала до вечерята.

Малкиятъ ковашки ученикъ често си спомнялъ разговоритъ на баща си и си мислѣлъ:

— Ако бездушното желѣзо може да се измѣни, нима не може да се направи сжщото и съ живота, да му се придаде по-добра форма?

Павелъ мечтаелъ да стане ковачъ на по-добъръ животъ.

— Но азъ не зная нищо, не разбирамъ нищо, думалъ си той. Тръбва да се уча. Тръбва колкото се може повече да събера чужди знания и чужди умъ. Не само единъ човѣкъ, но и цѣлъ народъ не е въ състояние да разбере самъ дълбокия смисълъ на живота. Едни знаятъ едно, други сж разбрали друго, трети сж обяснили трето. Мисълта на народитъ е като голѣма градина. Въ нея се намиратъ много и различни красиви цвѣта на знанието. Който иска, може да си набере, какъвто иска букетъ на ума.

И ковашкиятъ ученикъ започналъ да се учи. Отъ ковачницата излизалъ късно. Уморенъ. Бързо се измивалъ, нахранвалъ се и вземалъ книгата да чете. Лампа въ кжщи обикновено не палили. За свѣщъ Павелъ нѣмалъ пари. Затова той челъ на свѣтлината на огъня, когато есенъ и зиме горѣла печка. Пролѣтно и лѣтно време той се качвалъ на чердака и тамъ челъ, не смущаванъ отъ никого.

Павелъ станалъ помощникъ-майсторъ. Почналъ да получава малка заплата, отъ която нито стотинка не давалъ за вино или бира, както правѣли неговитъ другари, млади работници. Той си купувалъ книги и челъ. Челъ преди почване на работата, челъ следъ свършването ѝ, челъ презъ време на почивката. Занятията му вървѣли успѣшно, но той не билъ доволенъ: не стигало му време. Тогава той помислилъ друго нѣщо. Спестилъ малко пари, напусналъ ковачницата и се премѣстилъ за известно време въ града. Тамъ започналъ сериозно да изучава разнитъ науки. Държалъ изпитъ въ гимназията. Всички останали очудени отъ неговитъ знания. Предлагали му да му дадатъ помощъ, за да се предаде изцѣло на науката. Той помислилъ и не приелъ.

— Азъ самъ мога да изкарвамъ, колкото ми е потребно да